

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, використання мультфільмів в освітньому процесі ЗДО допомагає педагогу не тільки урізноманітнити навчальний процес, а й формувати у дітей моральні якості особистості, вчити наслідувати позитивних героїв та засуджувати погані вчинки, переймати правильні, моральні вчинки та застосовувати їх в реальних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Вишневецький О. Концепція демократизації українського виховання. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції. К.: Школяр, 1997. С. 78-122.
2. Гаврилук Ю. Моральне виховання старших дошкільників засобами мультиплікаційного фільму. *Науковий простір студента: пошуки і знахідки (ч. 2): матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції (24 березня 2021 року): збірник тез.*-Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. С.85-88.
3. Зімакова Л. В., Манжелій Н. М. Формування моральних якостей у дітей дошкільного віку в організованій комунікативно-мовленнєвій діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика.* Випуск 28 (1-2020). С. 126-134.

УДК 378.011.3-051:373.2

Зімакова Л. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленко

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА В КООРДИНАТАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дошкільна освіта України завжди активно реагує на зміни освітньої траєкторії, що зумовлені суспільними трансформаціями, політичними та економічними реформами. Нині великого значення набуває педагогіка партнерства, яка дозволяє запроваджувати механізми проголошених нормативно-правових актів: конституції України, законів про освіту, дошкільну освіту, державних освітніх стандартів тощо.

У статті висвітлюються передумови введення партнерської педагогіки до координат вітчизняної освітньої парадигми, зокрема дошкільної освіти: демократизація вітчизняного суспільства, зміна економічної моделі розвитку держави на капіталістичну, упровадження ідеї солідарної відповідальності всіх інституцій за освіту дошкільників, формування нового іміджу дитини, набуття педагогами нових ролей – фасилітатора, тьютора, коуча. Одним із шляхів реалізації принципів партнерства є готовність вихователів дітей дошкільної освіти до педагогічної фасилітації. Автор розглядає педагогічні засоби реалізації педагогічної фасилітації в умовах закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: педагогіка партнерства, дошкільна освіта, педагогічна фасилітація, демократизація, імідж дитини, Базовий компонент дошкільної освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасному вітчизняному суспільстві відбуваються соціально-економічні, політичні зміни, які обов'язково впливають на освіту. Тридцять років тому Україна вступила в ринкові економічні відносини, при яких освітня сфера поступово освоює широкі та багатоаспектні економічні та «клієнтські» відносини. Україна – демократична держава, для якої характерним є гуманізація суспільних процесів, проголошення свободи вибору, освоєння механізмів розвитку та саморозвитку особистості, і це входить у її законодавчі та процесуально-операційні шаблі, змінює освітні функції, принципи, цілі та задачі. Нині освітня сфера послуг попадає під кліше «клієнтоцентричності» або «ціна-якість» і повне вимірювання стандартизації [1].

Аналіз останніх досліджень. Проблема набуває актуальності із-за запровадження Концепції Нової української школи та реалізації наступності у цьому напрямі між дошкільною та початковою ланками освіти. Н. Черв'якова наводить номенклатуру принципів педагогіки партнерства та характеризує їхній зміст та механізми реалізації, розкриває окремі форми, методи та технології створення інноваційного освітнього середовища початкової школи на засадах педагогіки партнерства. Л. Коваль та К. Петрик розглядають педагогіку партнерства в координатах модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Автори висвітлюють педагогічні умови модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на основі реалізації ідей педагогіки партнерства, серед яких називають: формування професійної ідентичності педагогів; створення студентоцентрованого середовища під час навчання в ЗВО; активізація рефлексивної позиції студентів.

У цьому аспекті значна увага повинна приділятися професійній підготовці фахівців дошкільної освіти і найефективнішим, на нашу думку, є запровадження в ЗВО в змістовий компонент освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» навчальної дисципліни «Партнерська педагогіка».

Мета статті – висвітлити передумови введення «Партнерської педагогіки» в освітній контент професійної підготовки фахівців дошкільної освіти та визначити педагогічні засоби педагогічної фасилітації.

Виклад основного матеріалу. Визначимо передумови введення партнерської педагогіки до вітчизняної освітньої парадигми, зокрема підготовки фахівців спеціальності 012 Дошкільна освіта за освітньо-професійною програмою «Дошкільна освіта».

По-перше, на зміну освітньої парадигми вплинули політичні зміни в нашій державі. У 1991 році Україна проголошена незалежною демократичною державою, і демократизм як політична система, в якій влада здійснюється волею більшості громадян, що вільно її виражають, повинен був увійти в усі сфери життєдіяльності, зокрема в освіту. Нове покоління повинно готуватися до життя в демократичній державі, вчитися жити за демократичними принципами, такими як: принцип народного суверенітету (джерелом влади є сам народ); вільного вибору влади; участь громадян в управлінні державними справами; рівність усіх перед законом; наявність опозиції; принцип розподіленої влади (з метою уникнення узурпації влади) тощо. Такі життєві компетентності набуваються з дитинства, вчитися взаємодіяти на засадах демократії необхідно з дошкільних років: виважено діяти, робити свій вибір, поважати вибір інших, приймати зміни, комунікувати тощо. Майбутнім вихователям дітей дошкільного віку необхідно формувати перш за все власний педагогічний світогляд на засадах демократії та готуватися до їх врахування під час виробничих ситуацій.

По-друге, зміна економічної моделі розвитку держави вплинула на сприйняття освіти як нової форми економічних відносин. Побудова ринкової економіки як соціально-економічної системи, що розвивається на основі приватної власності і товарно-грошових відносин, спирається на принципи свободи підприємництва і вибору. Розвиток структурного підрозділу визначають покупці, постачальники товарів і послуг. Нині навчально-виховні заклади стали осередками освітніх послуг. Відомі міжнародні освітні технології, які мають приватний характер – технологія Марії Монтесорі, Вальдорфська педагогіка – технології із продуманим і дієвим менеджментом у багатьох країнах світу. Держава, батьки та діти замовляють або обирають різноманітні освітні послуги з урахуванням задатків, здібностей, побажань, індивідуальних та фізичних можливостей дитини в найбільш оптимальній для кожної дитини формі. Держава, проголошуючи вектор розвитку суспільства, видає нормативно-правові акти, які визначають пріоритетні цілі, напрями, форми, засоби надання всіх освітніх послуг незалежно від форми власності. Базовий компонент дошкільної освіти України (державний стандарт дошкільної освіти) і є тим найголовнішим нормативним документом, що визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку (6(7) років), а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до вимог міжнародних стандартів якості освіти [2, с.3]. Батьки дітей дошкільного віку можуть обирати заклади дошкільної освіти, цікавлячись та

усвідомлюючи їх спектр освітніх послуг; активно впливати на надання освітніх послуг, висловлюючи свої побажання, які не суперечать нормативно-правовим актам держави. Важливим є реалізація принципу, проголошеного БК, про державно-громадське та державно-приватне партнерство в організації та управлінні дошкільною освітою.

По-третє, нині постало питання про актуалізацію соціальної відповідальності за кожну особистість. У цьому аспекті БК проголошує ідею солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти та інших професій, причетних до піклування, догляду, розвитку дітей раннього та дошкільного віку. Ця ідея знаходить своє відображення (реалізацію) у принципі БК – соціально-педагогічне партнерство громади та всіх учасників освітнього процесу (засновників закладів освіти, батьків та осіб, які їх замінюють, керівників та працівників закладів дошкільної освіти, фахівців, які надають освітні послуги дітям дошкільного віку, інших фахівців).

По-четверте, відбулась зміна іміджу дитини. Відомо, що образ дитинства змінився із нового часу, а саме з XVII – XVIII ст., що проявилось зростанням інтересу до дитини у всіх сферах культури, більш чітким хронологічним і змістовим розмежуванням дитячого та дорослого світів, перш за все, визнання за дитинством автономної, самостійної соціальної та психологічної цінності [4]. А з кінця XVIII-XIX ст. почався зароджуватися дитиноцентризм [4, с.262]. Покращення медицини, освіти та культури, екологічні та економічні катаклізми сучасного суспільства піднесла цінність життя дитини, культуру материнства та батьківства в рази порівняно з минулим.

По-п'яте, змінилися професійні ролі вихователів дітей дошкільного віку, до яких необхідно готувати майбутнє покоління фахівців дошкільної освіти. Сучасні педагоги повинні навчитися заохочувати та помірковано вести дітей до особистісного успіху, з дитинства привчати їх змагатися із самим собою, отримувати насолоду від власних успіхів, учитися ставити цілі і розробляти плани їх досягнення для власного зростання у будь-якій сфері життєдіяльності, одночасно з цим діяти кооперовано, вбачати цінність у партнері, усвідомлювати формулу партнерства «один плюс один дорівнює три». У цьому зв'язку вихователі закладів дошкільної освіти набувають ролей фасилітаторів, коучів та тьюторів.

Гуманізувати вітчизняну освіту дозволяють зарубіжні педагогічні технології, зокрема поставити дитину в центр виховної системи дозволяє досвід педагогіки М. Монтесорі. Саме їй належать такі важливі слова, як «Допоможи мені зробити це самому», «Ми тут для

того, щоб дати цьому новому життю, що вступає у світ, засоби для його розвитку. На цьому завершується наше завдання, і ми повинні чекати цього розвитку з усією повагою, на яку ми спроможні. Нехай життя розвивається на свободі, – будемо лише спостерігати цей внутрішній процес. У цьому вся суть нашої місії, завдання вихователя – «дисциплінувати для діяльності, для праці, для добра», а не для пасивності й нерухливості» [3, с. 73-76].

Активність сучасного педагога в його пасивності – активному слуханні, аналізі бачення дитини та її проявів, інтересів, бажань. Професійний обов'язок сучасного вихователя працювати не тільки на науковому рівні, а й володіти педагогічною майстерністю, яка б дозволила створювати фізичну та ментальну єдність, обирати темп, стиль педагогічного керівництва та спілкування, встановлювати контактну взаємодію, синхронізуватися з дітьми, розмовляти спокійним, мелодійним голосом, чітко і повільно промовляти, проявляти внутрішнє відчуття порядку, бути привабливим, витончено й невимушено рухатися, уникати зовнішньої демонстрації, авторитарних методів виховного впливу, поважати свободу й гідність дітей і дорослих.

Нині відбувається модифікація ідей Монтесорі з урахуванням вітчизняних методичних традицій. Широкого розповсюдження у науково-педагогічних колах набуває педагогічна фасилітація як організація процесу, який стимулює позитивний характер взаємодії дитини та дорослого, коли дорослий є не тільки лідером, а й учасником процесу на рівних із дітьми [2, с.100].

У навчально-методичному посібнику «Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження» (2021 р.) визначено перелік професійних навичок педагога-фасилітатора в закладі дошкільної освіти. Розглянемо їх.

1. Організувати освітній процес на засадах в гуманізму й толерантності.
2. Створювати комфортну позитивну атмосферу для розвитку здобувачів освіти, мати вміння активно слухати й чути, спостережливість.
3. Створювати безпечне освітнє середовище (атмосферу довіри), мати вміння надавати позитивні повідомлення дитині (без критики, оцінювання, для м'якого спрямування діяльності дитини).
4. Вміння формулювати та надавати дітям чіткі доступні інструкції.
5. Вміння аналізувати, надавати зворотний зв'язок, рефлексивність.
6. Вміння надавати допомогу, вмотивувати дитину на участь у процесі й досягнення результату.

7. Створення внутрішньої установки «не робити за дитину» і вміння навчати цього батьків.
8. Володіти організацією самостійної діяльності дітей як важливої складової складової розвитку самодостатньої особистості.
9. Володіння педагогікою підтримки, успішними педагогічними практиками, створення своєї великої «валізи Мері Поппінс» із різноманітним педагогічним репертуаром».
10. Впровадження діяльнісного підходу. Вміння залучати до спільної діяльності, запрошувати без примушення, заохочувати і вести дитину до успіху. Володіння комплексом педагогічного інструментарію для стимулювання в дитини бажання бути залученою.
11. Вміння ставити відкриті запитання, приймати всі надані дітьми ідеї, підтримувати творче мислення.
12. Налаштованість на дітей, зацікавленість їхніми справами, задоволеність від взаємодії з дітьми.
13. Вміння заохочувати і стимулювати ігрову діяльність дітей. Гнучкість в організації дітей і розуміння того, що діти хочуть чогось іншого.
14. Вміння довіряти дитині й розуміти, чому вона робить так чи інакше (намагатися зрозуміти її потреби).
15. Вміння проектувати індивідуальну траєкторію розвитку/виховання кожної окремої дитини з урахуванням її особливостей.
16. Володіння внутрішньою мобільністю/гнучкістю, навичками ситуативного планування.
17. Гнучкість у реалізації процесу освіти: вчасні перерви, плавні, змістовні переходи від одного виду діяльності до іншого.
18. Вміння будувати партнерські взаємовідносини та взаємодію з дітьми та батьками.
19. Вміння спонукати вихованців до спільної діяльності щодо облаштування ігрового простору, розробки правил групи, залишаючи домінуючу роль дітям.
20. Вміння стимулювати та мотивувати дітей до комунікативної, пізнавальної, творчої діяльності тощо.
21. Володіння знаннями щодо інноваційних підходів та вміння адаптувати їх до конкретної ситуації, контингенту дітей, їхніх освітніх потреб тощо [2, с.100-101].

До сучасних педагогічних засобів педагогічної фасилітації можна віднести «Ранкові зустрічі», до яких входять привітання, емоційне налаштування, ведення екрану настрою, обмін інформацією, складання карти активності на день, ігри-вітання в колі, визначення

справ упродовж дня, дерево цілей тощо.

Корисним для організації освітнього середовища у ЗДО на демократичних засадах є введення правил групи, оскільки фасилітатор – це ведучий, керівник колективного розв'язання проблем у групі. Вже змалечку дітей привчають до прав та обов'язків, регуляції поведінки, гуманному поводженню в колективі, кооперованій діяльності тощо. Правила групи дозволять виробити у дошкільників комплекс умінь працювати разом:

- координувати свою діяльність з діяльністю дитини/дорослого-партнерів;
- ставати на позицію інших і змінювати свою позицію;
- надавати своїм дітям/дорослим-партнерам допомогу, просити і користуватися їх допомогою;
- рефлексувати свої дії і дії інших членів групи;
- з повагою ставитися до думки кожного;
- вибудовувати міжособистісні взаємини з дітьми/дорослими-партнерами;
- надавати більш високі пріоритети досягнення спільної мети;
- не допускати переростання розбіжностей в зіткненні позицій та інтересів;
- запобігати виникненню конфліктів.

Правила групи вводять із четвертого року життя (другої молодшої групи), користуються в усіх групах, поступово доповнюючи; вони розробляються у спільному полілозі, на перший план висуваються правила зони «можна», а на другий – «не можна». Кількість правил «можна» відповідає віку дітей та «плюс 1-2», наприклад: на четвертому році їх чотири, на п'ятому – п'ять-шість, на шостому може бути 8-10 тощо. Правил «не можна» рекомендують вводити трішки менше, але вони мають відповідати вікові, про них повинні бути попереджені всі діти групи та визначено лояльне покарання у разі порушення. Ідеями для лояльного покарання дітей дошкільного віку можуть бути визначені психологами прийоми – позбавлення задоволення, недолік уваги, пауза (тайм-аут). Формами можуть бути – посидіти на стільчику для роздумів стільки хвилин, скільки років дитині з подальшим обговоренням її роздумів про власну поведінку. Або виключення з гри, позбавлення права обирати гру, іграшку, бути ведучим тощо. Дитина повинна знати і розуміти наслідки своєї неправильної поведінки, відчувати провину, а не образу, страх, злість тощо. Вона повинна прагнути вибачитися, виправити ситуацію (прибрати, склеїти тощо), а у подальшому не порушувати того чи іншого правила. Після виправлення дитиною своїх дій чи поведінки в цілому вихователь хвалить її. Педагогу необхідно

спокійно і стримано нагадувати правила групи, підводити або групу дітей, або окремих дітей до цих правил і розповідати про їх позитивні та негативні наслідки. Важливо вживати дієслова правильної спрямованості, уникати формулювань з «не», наприклад: «вітайся з гарним настроєм», «грайся і говори дружньо, по-доброму», «висловлюй свої бажання, відчуття, переживання», «прибирай іграшки», «домовляйся» тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору. Це досягається закладами дошкільної освіти в побудові партнерського трикутника: педагог – дитина – батьки. Місія сучасного ЗДО допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між вихователем, дитиною і батьками. Названі вище передумови та педагогічні засоби не вичерпують увесь пошук у цьому напрямі, а надають йому певні орієнтири.

Список використаних джерел

1. Астахова Е. Поиск системных решений построения взаимоотношений со стейкхолдерами как ответ на «запросную перегруженность университетов». *Новий колегіум*, 2017, № 1. С.11-13.
2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження : *навчально-методичний посібник*. Харків: Ранок, 2021. 240 с.
3. Дичківська І. Педагогіка Монтесорі: виклики сучасності. *Монографія*. Рівне: Волин. обереги, 2016. 384 с.
4. Кон И. С. Ребёнок и общество : учебное пособие для студентов высших учебных заведений. М.: Издательский центр «Академия», 2003. 336 с.